

Het einde dreigt voor Exit-Deutschland

Geldkraan gaat dicht voor project tegen extreem-rechts

Achtergrond - 18 december 2006

(18 december 2006) Duitse politici roepen om hardere maatregelen tegen de neonazi-partij NPD, die vooral in de provincie haar macht uitbreidt. Maar de regering-Merkel stopt binnenkort de subsidie voor Exit-Deutschland, één van de meest succesvolle projecten tegen extreem-rechts.

Matthias Adrian zit op de bank van zijn woonkamer en pakt oude nazi-propaganda uit een hutkoffer. Het is voor de Duitser (30) ongemakkelijk om over het leermateriaal uit het Derde Rijk te vertellen. "Ik heb die onzin indertijd daadwerkelijk geloofd", zegt Adrian.

Zijn fotoboeken en filosofische werkjes verheerlijken de Tweede Wereldoorlog, de 'volksgemeenschap' en de rassenleer van de nazi's. Hij bladert ietwat beschaamd in zijn vroegere lijfblad, de rechts-radicalen krant *Deutsche Stimme*. Bedremmeld bekijkt Adrian een oud paspoort, waarop hij met scheiding en Hitler-snorretje te zien is.

Enkele jaren geleden was hij in het Zuid-Duitse Hessen nog kaderlid voor de NPD. Deze omstreden partij zorgt met agressieve neonazi-parolen voor ophef en was bij de verkiezingen in de deelstaten Saksen en Mecklenburg-Voorpomeren succesvol. Ze misbruiken de democratie met het doel de democratie af te schaffen.

Dit jaar werden in de Bondsrepubliek de meeste extreem-rechtse misdaden na 1945 vastgesteld. Alleen al achtduizend gevallen tot afgelopen augustus. Dat is een stijging van meer dan twintig procent ten opzichte van vorig jaar en een verdubbeling tegenover 2004. Een treurig recordjaar, aldus waarnemers.

"Wij helpen mensen om het neonazi-milieu de rug toe te keren", licht Bernd Wagner toe. Zijn uitstapprogramma Exit-Deutschland heeft sinds het jaar 2000 al ruim 250 rechts-radicalen op andere gedachten gebracht. "Dat is niet gemakkelijk omdat ze door vroegere kameraden worden bedreigd en soms een familie hebben." Ook de 51-jarige Wagner is meermaals lastig gevallen, "maar in mijn vak moet je daar nu eenmaal tegen kunnen".

Naar Zweden emigreren

De gemiddelde Exit-Deutschland-cliënt is tussen de achttien en de vijftientig jaar oud, man, en een jaar of vijf lid geweest van een neonazi-groep. Op dit moment heeft de organisatie vijftig voormalige personen onder zijn hoede. In Duitsland lopen ongeveer vijftien à twintig projecten die zich richten op – zoals het in het jargon heet – deradicaliseren van rechts-extremisten.

Voormalig geheim agent Wagner werkte als criminoloog in de DDR en stelde midden jaren tachtig al een renaissance van nationaal-socialistisch gedachtegoed vast. Na de Val van de Muur (1989) richtte hij het Zentrum für Demokratische Kultur (ZDK) op. Eén van zijn eerste partners was Ingo Hasselbach, een beruchte Duitser uit het rechts-radical milieu. Die schreef in 1994 de bestseller "De afrekening: een neonazi stopt ermee". Hasselbach moest daarna naar Zweden emigreren.

Exit-Deutschland gaat niet actief op zoek naar potentiële uittreeders. Daar heeft het de mankracht niet voor, er werken maar vier mensen. De organisatie probeert via de media zoveel mogelijk bekendheid te krijgen, zodat neonazi's met spijt zelf contact opnemen. "We krijgen elke dag weer brieven of telefoontjes van personen die uit de extreem-rechtse scene willen stappen. Met hen voeren we gesprekken, zorgen voor gedragtips, verhuisplannen en een nieuwe toekomst", vertelt Wagner: "Natuurlijk worden ze als verraders gezien. Daarom werken we vaak in het geheim." Ook Matthias Adrian is bang dat zijn voormalige vrienden hem vinden. Naast de voordeur van zijn huis staat een honkbalknuppel, "voor alle zekerheid", zoals hij zegt.

Dr. Martens

De ex-nazi werkt ook voor Exit-Deutschland en bezoekt ononderbroken scholen, kerkdagen en opleidingscentra. Daar vertelt Adrian over zijn verleden. "Met 21 jaar werd ik bewust politiek actief. Begon hakenkruisen op muren te zetten en uniformen te dragen. Ik wantrouwde wat geschiedenisleraren op school over de oorlog en de nazi's zeiden. De verhalen van opa en oma vond ik heel wat geloofwaardiger", stelt Adrian in Pankow, de Oost-Berlijnse wijk waar vóór 1989 de socialistische machthebbers van de DDR woonden.

Voor Adrian, die zich tegenwoordig niet als skinhead maar als rockabilly kleedt, was de Bondsrepubliek indertijd de absolute vijand. "We spraken niet over de BRD maar over het 'systeem van Bonn'. Daarmee bedoelden we een soort marionettenrepubliek, die de Amerikanen zouden hebben geïnstalleerd."

Adrian deed er in zijn jeugd alles aan om verboden kleding als bomberjacks en

zijn zwarte soldatenkistjes, de beruchte *Springerstiefel* van Dr. Martens, toch op school te dragen. Ook interesseerde hij zich voor militaire parafernalia. "We zagen de tijd tussen 1933 en 1945 als een soort avontuurlijke vakantie." Bij de NPD werd Adrian *Ordnungsdienstleiter*, werkte tegen de binnenlandse geheime dienst en de 'Antifa', zoals linkse antifascisten in Duitsland heten.

Kleine dorpjes

Nu staat Exit-Deutschland samen met Civitas, een programma tegen rechts-extremisme in Oost Duitsland, echter voor haar einde. Ook mobiele adviesteams die in de dorpen met een neonazi-probleem vaak de eerste steun en toeverlaat zijn, weten niet hoe ze moeten overleven.

De financiële situatie van Exit-Deutschland is altijd al precair geweest. Het betalen van reiskosten heeft een bezoek aan een mogelijke uitstapper meer dan eens onmogelijk gemaakt. Nu wil de regering dat vanaf 2007 alleen gemeentes nog geld voor projecten tegen extreem-rechts aanvragen. Die zouden beter kunnen beoordelen waar op lokaal niveau behoefte aan is. Ook werd in de CDU gezegd dat de huidige initiatieven geen succes gehad hadden omdat de NPD qua kiezers en leden in de lift zit.

Een probleem voor landelijke organisaties als Exit is dat de maatregel een extra bureaucratische horde opwerpt om bij de pot met geld in Berlijn te komen. Exit-Deutschland zal op gemeentelijk niveau moeten lobbyen om subsidieaanvragen verstuurd te krijgen. Daar heeft de groep het netwerk noch de mankracht voor. De gemeentelijke drempel vormt in feite een onoverbrugbaar obstakel.

"Landelijke programma's hebben ook geen kans meer omdat veel burgemeesters weinig zin hebben om linkse ideologie te sponsoren", voegt Anetta Kahane, directeur van het ZDK daaraan toe. Zij doelt op de kleine dorpjes in Oost-Duitsland, waar de NPD vaak in de gemeenteraad zit en men het probleem van extreemrechts liever niet wil zien. En juist in die plaatsen lopen veel potentiële uittreders rond.

Na veel geklaag stelde de regering voor 2007 24 miljoen euro voor alle maatschappelijke projecten tegen extreem-rechts beschikbaar. Een lachertje, volgens kenners. "Een neonazi in de gevangenis kost de staat jaarlijks 60.000 euro. Ik heb honderden mensen in behandeling gehad die geen recidivist werden. Zo heb ik de Duitse overheid miljoenen bespaard", vindt Bernd Wagner, die niet snapt dat zijn 100.000 euro subsidie wordt stopgezet. Maar de verantwoordelijke Jeugdminister Ursula von der Leyen (CDU) kent geen mededogen. "Ik moet mijn medewerkers vanaf januari ontslaan", zucht de Exit-directeur. Hij weet dat zijn

tegenspelers maar wat blij zijn als Exit Deutschland ophoudt te bestaan. Wagner: "Ik weet niet of het opzet van het ministerie is of onwetendheid. Dat laatste zou ik erger vinden."

Rob Savelberg werkt als freelance journalist in Berlijn voor Nederlandse en Belgische media.

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel: <https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/1482/het-einde-dreigt-voor-exit-deutschland>